

10. Sokolenko, L. S. (2014) Suchasni tendentsii formuvannia kultury zdorovoho sposobu zhyttia v protsesi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv. Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia, 10(2), 193-199.

11. Sokolenko, O. I. (2008) Formuvannia tsinnisnogo stavlennia studentiv vyshchychk pedahogichnykh navchalnykh zakladiv do svoho zdorovia. – Luhansk. – 20 s.

12. Sopivnyk, R. V. (2015) Vykhovannia osobystosti maibutn'ogo fakhivtsia agropromyslovoi haluzi kriz' pryzmu funktsii nastavnyka akademichnoi hrupy. Naukovyi visnyk Natsional'nogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia "Pedagogika. Psykhologia. Filosofia", 220, 172-182.

13. Sopivnyk, R. V. (2016) Planuvannia vykhovnoi roboty u vyshchomu navchal'nomu zakladi. Naukovyi visnyk Natsional'nogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia "Pedagogika. Psykhologia. Filosofia", 239, 229-234.

14. Shuigy, M.O. (2008). Styli zhyttia : panorama zmin. K. : Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 416.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩЕГО СТИЛЯ ПОВЕДЕНИЯ СТУДЕНТОВ-АГРАРИЕВ

О.М. Гончарук

Аннотация. *Статья посвящена вопросу здоровьесберегающего стиля поведения студентов аграрных и природоохранных высших учебных заведений, определены педагогические условия его формирования, а именно: формирование у студентов потребности в ведении здоровьесберегающего стиля поведения путем обеспечения стойкой мотивации к процессу здоровесбережения; организационное обеспечение самостоятельной здоровьесберегающей работы из самосовершенствования среди студентов; интеграция учебной и внеучебной здоровьесберегающей деятельности; учет личностного фактора.*

Ключевые слова: *здоровьесберегающий стиль поведения, педагогические условия, мотивация, поведение, здоровый образ жизни.*

PEDAGOGICAL TERMS OF FORMING OF HEALTH SAVING BEHAVIORS STUDENTS-AGRARIANS

O. M. Honcharuk

Abstract. *The article is sanctified to the question of health saving behaviors of students of agrarian and nature protection higher educational establishments, the pedagogical terms of his forming are certain, namely: forming for the students of requirement in the conduct of health saving behaviors by providing of proof motivation to the process of health saving; an orgware of independent health saving work is from self-perfection among students; integration of educational and extracurricular health saving activity; account of personality factor.*

Keywords: *health saving behaviors, pedagogical terms, motivation, behaviors, healthy life-style.*

УДК 37.013

ПОНЯТТЯ «ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО ЖИВОЇ ПРИРОДИ» У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Н.О. ДІРА, аспірантка кафедри педагогіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: dira.nadija90@gmail.com

Анотація. *У статті розглядається сутність поняття «ціннісне ставлення особистості до живої природи». Розкривається зміст особливостей взаємовідносин «людина-природа» з самого початку існування людства. Показана алгоритмічність досягнення виховних цілей ціннісного ставлення особистості до живої природи. У статті обґрунтовується необхідність кардинального перегляду поглядів і переконань людини в її стосунках із*

© Н. О. Діра, 2017

навколишнім середовищем. Зауважується, що підлягають переосмисленню уявлення про взаємозв'язки у системі „природа – людина – суспільство” про зміст людської діяльності як специфічної форми активного ставлення людини до світу. Зазначається, що «ціннісне ставлення особистості до живої природи» не частина загальнолюдської культури, а її новий зміст, нова якість, основу якої складають універсальні цінності Земля та Природа. Вказується, що ставлення до навколишнього середовища неможливе без урахування сучасних філософсько-культурологічних та природничо-гуманітарних ідей та концепцій. Пропонуються до розгляду розробки переконань та поглядів філософів, педагогів та психологів по відношенню до живої природи особистістю з періоду античності по сьогодні.

Ключові слова: цінність, ціннісне ставлення, особистість, жива природа, навколишнє середовище, екологічна культура.

Актуальність (Introduction). Одна з центральних проблем, які постають перед сучасністю – це проблема взаємовідносин людини та навколишнього середовища. Вже у стародавні часи люди розуміли, що неможливо тривалий час нехтувати законами природи, які підтримують у рівновазі все величезна біологічне різноманіття нашої планети. Поглиблення екологічної кризи та її наслідків протягом ХХ й початку нового століття зумовили необхідність радикальних змін у ставленні людини до природи. Сучасна екологічна ситуація вимагає кардинального перегляду поглядів і переконань людини в її стосунках із навколишнім середовищем. Вивчення ставлення до навколишнього середовища неможливе без урахування сучасних філософсько-культурологічних та природничо-гуманітарних ідей та концепцій. Переосмисленню підлягають уявлення про взаємозв'язки у системі „природа – людина – суспільство” про зміст людської діяльності як специфічної форми активного ставлення людини до світу. Виникає необхідність докорінної зміни пріоритетів у ставленні людини до природи, оскільки саме воно визначає дії, вчинки і є основою взаємодії індивіда з навколишнім середовищем.

З огляду на це педагогічна наука має приділяти належну увагу питанням виховання ціннісного ставлення особистості до живої природи, акцентуючись на особливостях взаємовідносин «людина-природа» з самого початку існування людства. І саме тому, на сучасному етапі розвитку цивілізації, необхідно розкрити та проаналізувати сутність поняття «ціннісне ставлення особистості до живої природи» у психолого-педагогічній та науковій літературі, розглянути цей феномен на міждисциплінарному рівні, використовуючи надбання та інструментарій різних наук.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Цінності та ціннісне ставлення особистості до живої природи лежать в основі функціонування суспільства з самого початку його існування. Різні аспекти заявленої проблеми розглядали В.О. Василенко, Ю.Р. Вейденгаммер, Д.О. Леонтьєв, Е.А. Подольська, М. Шелер та інші вчені. Психологічне підґрунтя виховання ціннісного ставлення особистості складають роботи Б.Г. Ананьєва, Л.С. Виготського, І.С. Кона, Д.О. Леонтьєва, Е.А. Подольської, С.Л. Рубінштейна. Структуру «ціннісного ставлення» та механізми формування цієї якості досліджували І.Д. Бех, Л.І. Божович, А.Г. Здравомислов, О.Л. Кононко, О.І. Самсін та інші науковці. На їх думку, ціннісне ставлення відбивається у світогляді, переконаннях, рефлексивних рисах особистості, воно є свідомим компонентом структури особистості і сприяє творчому освоєнню світу.

Дослідники проблеми виховання ціннісного ставлення особистості до природи (А.М. Кочергін, Ю.Г. Марков, М.Г. Васильєв, Н.Б. Ігнатівська, Т.Б. Баранова) вважають, що виховати ціннісне ставлення до природи можна за умови залучення особистості до такої перетворювальної діяльності, яка, окрім всього, оптимізує взаємовідносини людини і природи.

Тому ціннісне ставлення до природи – це невід'ємна складова екологічної культури особистості. У Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища” (1991 р.), у Концепції екологічної освіти України (2002р.) наголошується, що формування екологічної культури особистості є найголовнішим завданням екологічної освіти та виховання.

Проблема ставлення особистості до природи досліджувалася у працях Н.І. Бутенко,

С.І. Жупаніна (формування естетичного ставлення до природи), Н.І. Ільїнської (формування морально-естетичного ставлення до природи), Г.С. Марочко, З.П. Плохій, З.М. Шевчів (формування бережливого ставлення до природи) тощо. Характерною особливістю зазначених досліджень є спрямування формуючих впливів на пізнавальну активність, чуттєву сферу та екологічно доцільну діяльність суспільства.

Слід зауважити, що існує безліч трактувань понять «цінність» та «ціннісне ставлення», однак проблема виховання ціннісного ставлення особистості до живої природи розглядається в контексті ціннісного ставлення до природного середовища.

Мета (Purpose). Проаналізувати генетичним підходом та розкрити сутність поняття «ціннісне ставлення особистості до живої природи» у психолого-педагогічній літературі.

Методи (Methods). У процесі дослідної роботи застосовано комплекс методів науково-педагогічного дослідження, зокрема: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення праць дослідників та досвіду вивчення ціннісного ставлення особистості до живої природи у психолого-педагогічній літературі.

Результати (Results). У процесі історичного розвитку вид Homo Sapiens поступово втрачав зв'язки з природою. На певних етапах цивілізації змінювалось ставлення до уявлень про взаємозв'язки у системі „природа – людина – суспільство”.

Термін «природа», переважно до 5 ст. до н.е., визначався як процес народження, виникнення, росту. У поетів архаїчної епохи його ще не зустрічалося, а **Гомер** використав його всього один раз у поемі «Одисея» (прибл. 8 ст. до н. е.). Однак, вже в творах іонійських історіографів **Геродота** та **Гекатея**, а також в медичних текстах **Гіппократа** (5-4 ст. до н. е.) термін «природа» починає використовуватись в найширшому спектрі значень: як природа країни, яка визначає типовий психофізіологічний склад її мешканців; як нормальний стан людського тіла і його органів; як природна причина захворювання, як цілюща сила лікарських трав і взагалі як здатність, дієвість тієї чи іншої речі. Етнографічно-медичне розуміння природи зникається з поезією **Піндара**, **Есхіла** і **Софокла**. Їх розуміння природи полягала у зовнішньому вигляді, поставі, фігурі людини та розквіту її сил [1].

Грецькою мовою слово “природа” звучить як “фізис”, тому таку філософію називали “фізичною”, а філософів цього періоду “фізиками”. Вони інтуїтивно формували субстанціональну модель світу за допомогою з'ясування першопричини усього сущого як основи, суті [2].

Біля джерел формування натурфілософії стояла мілетська школа (м. Мілет, Мала Азія, VII ст. до н. е.). Її засновником був **Фалес** (біля 624–547 р.р. до н. е.), а його послідовниками **Анаксимандр** (610–546 р.р. до н. е.) і **Анаксимен** (585–525 до н. е.). Основну увагу представники цієї течії зосередили на пошуках тієї першооснови, з якої виникають усі конкретні предмети і явища. Речі є чимось тимчасовим, вони виникають і зникають, а їх основа є вічною, що існує завжди. Фалес вбачав таку першооснову у воді, Анаксимандр вважав, що нею є невизначений початок, який він назвав “апейрон”, Анаксимен прийняв за першооснову повітря. Головне надбання діячів мілетської школи у розробленні ідеї про світобудову, розробленні, що виявляє рух людської думки від конкретного через абстрактне до поглибленого усвідомлення реальності. **Геракліт Ефеський** (540 – 480 рр. до н. е.) вперше в філософському контексті вживає слово «природа». Він убачав першооснову світу у вогні. Все виникає з вогню і у вогонь перетворюється. “Світ єдиний з усього, – твердив Геракліт, – не створений ніким з богів і ніким з людей, а був, є і буде вічно живим вогнем, що закономірно спалахує і закономірно згасає”. У цих словах – ідея про мінливий, минущий характер усього існуючого.

Піфагор (бл. 580–500 рр. до н. е.), джерелом і першооснотою світу вважає не ту чи іншу природну речовину, а кількісне відношення – число: “Земний порядок має відповідати небесному”. На відміну від попередніх філософів, які звертали увагу на якісний бік речей, Піфагор стверджує, що якість пов'язана з кількістю, і робить висновок, що “число володіє речами” [3].

Представники елеатської філософії основу світу вбачали в неконкретному: не речовини, а початок, який позначається поняттям “буття”. Найбільш глибокі ідеї цієї філософії були розроблені **Парменідом** (540 – 480 р. р. до н. е.) і **Зеноном** (бл. 490–430 р. р. до н. е.). Парменід поділяє світ на істинний і неістинний. Істинним є буття, оскільки воно вічне і

незмінне, завжди тотожне самому собі. Світ конкретних речей є неістинним буттям, адже речі постійно змінюються, сьогодні вони інші, ніж вчора, а завтра і зовсім зникають.

Логічне обґрунтування висновків Парменіда давав **Зенон**. За принципами елейської школи Зенон розриває чуттєве і раціональне пізнання. Істинним визнає тільки раціональне пізнання, а чуттєве пізнання вважає обмеженим, суперечливим [4].

Емпедокл (бл. 484 – 424 р. р. до н. е.) приймає як першооснови світу всі чотири традиційні стихії: землю, воду, повітря й вогонь; джерелом Всесвіту є боротьба двох психічних початків: Любові і Ненависті. Любов – космічна причина єдності і добра. Ненависть – причина роздрібненості і зла.

Анаксагор (500 – 428 рр. до н. е.) відкидає стихії як початки. Для нього первинним є всі без винятку стани речовини. **Мелісс** (440 рр. до н. е.) довів нескінченність буття у просторі та часі, сформулював закон збереження буття, суть якого виразив у формулі “з нічого ніщо не виникає” [5].

Ідеї про атомістичну природу світу розвивали **Левкіпп** (бл. 500–440 рр. до н. е.) і **Демокріт** (бл. 460–370 рр. до н. е.). Вони визнають буття (атоми) і небуття (пустоту) [6].

З 5 ст. до н. е. в грецькій культурі природа починає вживатися в опозиції до закону, звичаїв, мистецтву, вихованню. Найбільш яскраво ця тенденція знаходить свій вияв у софістів. Природа розуміється як самодостатній та не залежаний від людини світовий порядок, вимоги якого зазвичай не збігаються з прийнятими в людському суспільстві нормами і законами. Так, **Архелай**, **Антифонт**, **Гиппій**, стверджували, що справедливе і несправедливе існують не від природи, а за встановленням; протиприродність законів бачили в тому, що у різних державах закони і звичаї різні, тоді як людська природа всюди однакова, тому закон рівнозначний думці, а природа – істині. Молодші софісти **Пол**, **Каллікл** і **Фрасімах**, вважали «природним», тобто, згідним з природою, право сильного встановлювати закони, керуючись власною вигодою, бо природа проголошує справедливим і прекрасним підпорядкування слабкого сильнішому і гіршого кращому [7].

Сократ (469 – 399 рр. до н. е.) розуміння предмета пізнання висловив формулою: «Пізнай самого себе». Будова світу, фізична природа речей непізнанні, пізнати можемо тільки самих себе. Сократ не залишив ніяких рукописів. Але його погляди викладені в працях численних учнів: **Платона**, **Антисфена**, **Аристіна**, **Евкліда** із Мегари.

Платон (427–347 рр. до н. е.), під природою розуміє сукупність душевних та фізичних якостей, набутих людиною від народження, до числа яких відносяться здоров'я, краса, кмітливість, сприйнятливості до наук і т. п.

Аристотель (384–322 рр. до н. е.), навпаки, бачить в рухливості і мінливості найголовнішу особливість всього «природно суцього». Як і Платон, Аристотель пов'язує природу з певним розумінням буття – з буттям як початком. Він виявляє його в досвіді природи [8].

Епікур (342 – 270 рр. до н. е.), у творі “Про природу”, всі явища природи і Всесвіту пояснював різними поєднаннями невмирущих атомів, які відмінні не лише за формою і величиною, як у Демокріта, а й за вагою [9].

Тит Лукрецій Кар (приблизно 99–55 рр. до н. е.) у поемі “Про природу речей”, визнаючи існування богів, заперечує їх вплив на природу, бо природа складається з найменших частинок і виникає сама по собі. Найменші частинки природи вічні, ніким не створені і є першоосновою світу [10].

Ставлення особистості до живої природи в епоху Середньовіччя (з VI по XIV ст.), характеризується різким посиленням впливу церкви на все життя суспільства. Це тривалий період занепаду наук, в такій обставинах природничо-наукові знання накопичувалися вкрай повільно. Вивчення природи було фактично заборонено. У трактуванні явищ органічного світу панували погляди різних схоластичних шкіл. Ставлення до природи розглядалося з єдиної вірної, на той час, теологічної теорії: природа підпорядкована Богу, це сфера, створена божеством, абсолютно залежна від нього та реалізує його волю у всьому. Природа - провідник впливу на людей божої волі, вона засіб їх покарання.

Для середньовічної людини природа - це світ речей, за якими треба прагнути бачити лише символи бога. Тому й пізнавальний аспект середньовічної свідомості був спрямований не на виявлення об'єктивних властивостей предметів зримого світу, а на осмислення їх символічних значень, тобто їх відношення до божества. Таким чином, середньовічна свідомість

не орієнтована на виявлення об'єктивних закономірностей природи. Головна функція – збереження ціннісної рівноваги людини і світу, суб'єкта та об'єкта.

Однак і в Середньовіччі звучали заклики до об'єктивного вивчення природи, інтерес до пізнання явищ навколишнього світу все ж не згасав і процес пошуку істини тривав. З'являлися все нові і нові покоління вчених, які прагнули, незважаючи ні на що, вивчати природу. Разом з тим наукові знання цієї епохи обмежувалися в основному пізнанням окремих явищ і легко вкладалися в уможлядні натурфілософські схеми світобудови, висунуті ще в період античності (головним чином у вченні Аристотеля) [6].

Епоха Відродження (XIV – початок XVII ст.) мала вагомий вплив на ставлення до живої природи особистістю, бо саме в цей час набуває розвиток природознавство, відбуваються географічні відкриття, успіхи в галузі медицини, математики й механіки, створенням Коперником нової космології. На основі індивідуалізації особистості, формування нових цінностей і установок в епоху Ренесансу відбувається світоглядна переорієнтація суб'єкта. На перший план поступово висувається ставлення людини до природи, а відносини же людини до Бога і до самого себе виступають як похідні. У логіці такого ідейного руху Ренесанс подолав дуалізм земного і небесного світів ("двох градусів" **Августина**). В людині на перший план висувається те, що є в ньому божественного: одна людина сама здатна перетворюватися для іншого в деяке божество. Вже у **Н. Кузанського** (період зрілого Відродження) пізнання світу нескінченно і провідним засобом пізнання є розум. Світ для нього - це богоприрода або прмродобог. Світ, Всесвіт - нескінченні. Нескінченність світу пізнається розумом шляхом "збігу протилежностей"[11].

А в період пізнього Відродження **Н. Коперник**, створюючи геліоцентричну систему світу, показує творчі можливості розуму, що дозволяють проникати в сутність речей, які можуть бути повністю протилежні явищу [12].

В ренесансному типі пізнання розумове і образно-чуттєве не цілком розмежовувалися, часто виступаючи в єдності. Це не дозволяло створити методологічний інструментарій для конкретно-наукового пізнання природи. Створенням основ методології конкретно-наукового пізнання зайнялися мислителі Нового часу, перш за все Ф. Бекон і Р. Декарт.

Вони з різних ціннісно-світоглядних позицій розробили свої філософські концепції, ядром яких стала методологічна проблематика. «Метою нашого суспільства, - стверджував Бекон, - є пізнання причин і прихованих сил усіх речей і розширення влади людини над природою, доки все не стане для неї можливим». І для **Декарта**, наука - вища цінність. Вона основа надії, символ всемогутності людського розуму, який втілюється в техніці. Техніка, в свою чергу, розширює можливості наукового пізнання природи.

Уявлення о природі **Ф. Бекона** носить детерміністський характер, а погляд на природу, як на арену дії самих лише об'єктивних законів і причин, де немає місця суб'єктивним намірам і виявам надприродної волі. Розглядаючи природу, як об'єкт природничої науки, він зазначає, що фізика має справу як із конкретними речами (вчення про конкретне), так і з різними станами та рухами матерії (вчення про абстрактне). У такий спосіб Ф. Бекон висуває характерну для науки XVII ст. вимогу аналітичного вивчення природи [13].

Ставлення до природи особистості в ранній Новий час мало чим відрізнялася від епохи Середньовіччя. У XVI - першій половині XVII ст. переважна більшість населення проживала в сільській місцевості. Світогляд селянина формувався на християнських і язичницьких уявленнях про живу і неживу природу. У той час чітко розрізнялася межа між територією, де людина була повновладним господарем (будинки, двір, сад, город), і не зовсім безпечним довкіллям (ліс, чагарники, польові пустки, болото, трясовина).

У Новий час природа вперше стає об'єктом ретельного наукового аналізу і разом з тим активної практичної діяльності людини, масштаби якої в силу успіхів капіталізму постійно наростають. Відносно низький рівень розвитку науки і разом з тим оволодіння людиною потужними силовими агентами природи (теплової, механічної, а потім і електричною енергією) не могли не призвести до хижацького ставлення до природи, подолання якого розтягнулося на століття, аж до наших днів [14].

Необхідність такої організації взаємодії суспільства і природи, яка відповідає б нинішнім і майбутнім потребам людства, що розвивається, була виражена в концепції ноосфери, французьких філософів **Тейяра де Шардена** і **Е. Ле-Руа** і російського мислителя **В. І. Вер-**

надського. Ноосфера - це область панування розуму. Концепція ноосфери була розвинена на початку 20-х років ХХ ст., Згодом її концептуальні ідеї отримали детальну розробку в особливій науці – екології [15].

Висновки і перспективи (Discussion). Людина завжди знаходилась і знаходиться в певному співвідношенні з природою, яке вона певним чином інтерпретує. Спочатку, знаходиться в умовах, коли в силу самого факту свого існування постійно змушена перевіряти природу на «людяність». З цією метою вона використовує всі доступні цінності як інтелектуального, так і предметного змісту. Наукова і практична діяльність людини свідчить про те, що вона здатна пізнавати природні явища і регулювати свої взаємини з ними. Відокремлюють чотири фундаментальних факти, які виражають ціннісне ставлення особистості до живої природи: по-перше, природа має можливість породження людини. За відсутності людини нікому було б пізнавати природу. Всесвіт такий, що виникнення людського життя виявляється постійно можливим. По-друге, людина народжується «з природи». На це вказує хоча б процес дітонародження. По-третє, природна основа людини є той фундамент, на якому тільки і можлива поява неприродного, т. б. людського буття, психіки, свідомості і т. п. Четверте, в природному матеріалі людина символізує свої неприродні властивості. Внаслідок цього природа стає фундаментом суспільного, соціального життя. Щоб забезпечити своє існування, людина повинна якомога більше знати про природу. Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті сутності поняття «ціннісне ставлення до живої природи».

Список використаних джерел

1. "Нова філософська енциклопедія". ПРИРОДА. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH015cbe6436368eaaa0a5d95c> – Назва з екрану.
2. Антична філософія. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/02H1R2_1.htm – Назва з екрану.
3. Рожанский И.Д. Развитие естествознания в эпоху античности./И. Рожанский.–М.: Наука, 1979. - 485 с.
4. Елейська школа - Парменід, Зенон. Вчення про єдине. [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://studwood.ru/907727/filosofiya/eleyskaya_shkola_parmenid_zenon_uchenie_edinom – Назва з екрану.
5. Натурфілософський період (рання класика). [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://pidruchniki.com/1597012237561/filosofiya/naturfilosofski_period_rannya_klasika - Назва з екрану.
6. Природознавство епохи Античності і Середньовіччя. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://ua.referat.com>. – Назва з екрану.
7. Алексєєв В.П. Становлення людства./В.П. Алексєєв.- М.: Политиздат, 1984. – 462 с.
8. Феномен античної філософської школи. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://pidruchniki.com/15970122/filosofiya/fenomen_antichnoyi_filosofskoyi_shkoli – Назва з екр.
9. Філософія Епікура – коротко. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2183-filosofiya-epikura-kratko> - Назва з екрану.
10. База знань. Древній Рим. Середньовіччя. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://proznania.ru/books.php/?page_id=385– Назва з екрану.
11. Познання природи в епоху Відродження. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/naydish-2.html> - Назва з екрану.
12. Природознавство в епоху Відродження. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://pidruchniki.com/18340719/prirodovnavstvo/prirodovnavstvo_epohu_vidrodzhennya - Назва з екрану.
13. Вчення Ф. Бекона і Р. Декарта: спільне та відмінне. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.yaklass.ru/materials?mode=cht&chtid=121> - Назва з екрану.
14. Людина і природа в Новий Час. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://bagazhznaniy.ru/obshhestvo/chelovek-i-priroda-v-novoe-vremya> - Назва з екрану.
15. Епоха Нового часу - епоха культу розуму. [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.e-reading.club/chapter.php/110829/103/Babaev-Osnovy_filosofii.html - Назва з екрану.

References

1. "Nova filosofs'ka entsyklopediya". PRYRODA. ["New Philosophical Encyclopedia". NATURE]. Available at: <https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH015cbe6436368eaaa0a5d95c>.
2. Antychna filosofiya. [Ancient philosophy]. Available at: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/02H1R2_1.htm.
3. Rozhansky I. The development of natural science in the era of antiquity/ I. Rozhansky.- Moscow: Nauka, 1979. - 485 p.
4. Eleys'ka shkola - Parmenid, Zenon. Vchennya pro yedyne. [Eleusis School - Parmenides, Zeno. The doctrine of the one]. Available at: https://studwood.ru/907727/filosofiya/eleyskaya_shkola_parmenid_zenon_uchenie_edinom.
5. Naturfilosofs'kyy period (rannya klasyka). [Natural philosophical period (early classics)]. Available at: http://pidruchniki.com/1597012237561/filosofiya/naturfilosofski_period_rannya_klasika.
6. Pryrodoznavstvo epokhy Antychnosti i Seredn'ovichchya. [Natural history of the Antiquity and Middle Ages]. Available at: <http://ua.referat.com/>
7. Alekseev V. The formation of mankind./V. Alekseev. – M.: Politizdat, 1984. - 462 p., il.
8. Fenomen antychnoyi filosofs'koyi shkoly. [The phenomenon of the ancient philosophical school]. Available at: http://pidruchniki.com/15970122/filosofiya/fenomen_antichnoyi_filosofskoyi_shkoli.
9. Filosofiya Epikura – korotko. [The philosophy of Epicurus is short]. Available at: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2183-filosofiya-epikura-kratko>.
10. Baza znan'. Drevniy Rym. Seredn'ovichchya. [Knowledge base. Ancient Rome Middle Ages]. Available at: http://proznania.ru/books.php/?page_id=385.
11. Poznannya pryrody v epokhu Vidrozhennya. [Knowledge of nature in the Renaissance]. Available at: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/naydish-2.html>.
12. Pryrodoznavstvo v epokhu Vidrozhennya. [Natural history in the Renaissance]. Available at: http://pidruchniki.com/18340719/prirodoznavstvo/prirodoznavstvo_epohu_vidrozhennya.
13. Vchennya F. Bekona i R. Dekarta: spil'ne ta vidminne. [The doctrine of F. Bacon and R. Descartes: common and excellent]. Available at: <http://www.yaklass.ru/materiali?mode=cht&ctid=121>.
14. Lyudyna i pryroda v Novyy Chas. [Man and nature in New Time]. Available at: <http://bagazhznaniy.ru/obshhestvo/chelovek-i-priroda-v-novoe-vremya>.
15. Epokha Novoho chasu - epokha kul'tu rozumu. [The New Age era is an era of cult of reason]. Available at: https://www.ereading.club/chapter.Php/110829/103/B_abaev-Osnovy_filosofii.html.

ПОНЯТИЕ «ЦЕННОСТНОЕ ОТНОШЕНИЕ ЛИЧНОСТИ К ЖИВОЙ ПРИРОДЕ» В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Н.О. Діра

Аннотация. В статье рассматривается сущность понятия «ценностное отношение личности к живой природе». Раскрывается содержание особенностей взаимоотношений «человек-природа» с самого начала существования человечества. Показана алгоритмичность достижения воспитательных целей ценностного отношения личности к живой природе. В статье обосновывается необходимость кардинального пересмотра взглядов и убеждений человека в его отношениях с окружающей средой. Отмечаются, представления, подлежащие к переосмыслению о взаимосвязи в системе «природа - человек - общество» о содержании человеческой деятельности как специфической формы активного отношения человека к миру. Отмечается, что «ценностное отношение личности к живой природе» не часть общечеловеческой культуры, а ее новое содержание, новое качество, основу которой составляют универсальные ценности Земля и Природа. Указывается, что отношение к окружающей среде невозможно без учета современных философско-культурологических и естественно-гуманитарных идей и концепций. Предлагаются к рассмотрению разработки убеждений и взглядов философов, педагогов и

психологов по отношению к живой природе личностью с периода античности по наше время.

Ключевые слова: ценность, ценностное отношение, личность, живая природа, окружающая среда, экологическая культура.

CONCEPT OF «VALUE-EFFICIENCY OF A PERSONALITY TO LIVING NATURE» PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL LITERATURE

N.O. Dira

Abstract. The article examines the essence of the concept of "value attitude of personality to living nature". The content of the peculiarities of human-nature relations has been revealed from the very beginning of the existence of mankind. The algorithmic nature of achieving the educational goals of the person's value relationship to living nature is shown. The article substantiates the necessity of cardinal revision of the views and beliefs of a person in his relations with the environment. There are notes that are subject to rethinking about the relationship in the system "nature - man - society" about the content of human activity as a specific form of people active relationship to the world. It is noted that the "value relationship of the individual to living nature" is not part of the universal human culture, but its new content, a new quality based on the universal values of the Earth and Nature. It is pointed out that the attitude to the environment is impossible without taking into account modern philosophical-cultural and natural-humanitarian ideas and concepts. We propose to consider the development of the beliefs and views of philosophers, educators and psychologists in relation to the living nature of a person from the period of antiquity to our time.

Key words: value, value attitude, personality, wildlife, environment, ecological culture.

УДК 37.013.74

БІЛІНГВАЛЬНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: КОМПОНЕНТИ, ПОКАЗНИКИ, РІВНІ СФОРМОВАНOSTI

В.В. ДЬОМІНА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

E-mail: marinavik@ukr.net

Анотація. Розкрито поняття білінгвізм, білінгвальна культура спілкування та її особливості, встановлено її змістові характеристики та взаємозв'язок. Обґрунтовано визначення білінгвізму як компонента загальної культури спілкування майбутнього вчителя, потрібного для обміну інформацією та досвідом між представниками білінгвокультур засобами рідної та іноземної мов. Визначена специфіка професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, яка полягає в необхідності білінгвального спілкування, результативність якого залежить від рівня оволодіння комунікативно-мовними уміннями та здатності організувати мовну взаємодію.

Ключові слова: білінгвізм, білінгвальне спілкування, білінгвальна культура, майбутні вчителі іноземної мови.

Актуальність (Introduction). В умовах глобальної інтеграції культур різних країн, зростаючої мобільності населення всього світу, розширення сфери зайнятості, особистих і ділових контактів із зарубіжними партнерами знання іноземної мови стає життєвою необхідністю, яка ставить перед педагогікою нові проблеми, пов'язані з формуванням білінгвальної культури особистості сучасного фахівця, оскільки саме педагог стає ключовою фігурою в перехідні періоди розвитку суспільства, фактором національної безпеки, становлення світогляду підростаючого покоління. Вищезазначені тенденції підвищують вимоги до іншомовної освіти та виховання вчителя іноземної мови, визначають його смислові пріоритети: підтримку культурного і мовного різноманіття суспільства, розвиток здібностей його громадян до продуктивної взаємодії з іншими лінгвокультурами; розуміння і прийняття різноманіття і відмінностей культур.